

BAHÂEDDİN EFENDİ

Nakşibendî-Hâlidî şeyhi, âlim
(1831-1906).

Konya'ya bağlı Bozkır'ın Karacahisar köyünde doğdu. Memiş Efendi diye tanınan Şeyh Muhammed Kudsi'nin büyük oğludur. Diğer yedi kardeşi gibi ilk dinî bilgileri babasından aldı. Kardeşlerinin eğitim ve öğretimleriyle de bizzat ilgilendi. Bir süre Bozkır'ın Hoca köyünde kaldıktan sonra 1862'de Konya'ya gitti. Konya Valisi Bekir Sâmî Paşa tarafından yaptırılan (1849) ve Paşa Dairesi diye de bilinen Bekir Sâmî Medresesi'ne müderris oldu. 22 Cemâziyelevvel 1324'te (14 Temmuz 1906) Konya'da vefat etti ve Konya'nın güneyindeki Hacı Abdül-fettah Çavuş Mezarlığı'na defnedildi. Hâlen burada dört sütun üzerinde ve dört yanı açık mütevazî bir türbesi bulunmaktadır. Eşi, ortanca oğlu ve ailesinin diğer fertlerinin kabirleri de buradadır. Kardeşlerinden Şeyh Hâlid 1883'te Karaman'a gidip yerleşmiş, 1909'da orada vefat edince Ketâne (Ketenci) Camii hazinesine defnedilmiştir.

Bahâeddin Efendi Nakşibendiyye'nin Hâlidîyye koluna bağlı bir şeyh olan babası Memiş Efendi'ye intisap etmişti. Onun ölümünden sonra halifesi olarak irşad görevini yürüttü. Babası gibi kendisi de ılımlı ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı, şer'î ölçülere son derece saygılı bir tasavvuf anlayışını benimsedi. Şeriatı kabuk, hakikati (tasavvufu) öz sayan anlayışa şiddetle karşı çıkarak öz ile kabuğun ayrı şeyler, şeriat ve hakikatin ise aynı olduğunu savundu.

Eserleri. 1. *Bâ'îşû'l-mağfire fî beyânî aqvâli'l-vaḥde*. Bahâeddin Efendi bu Arapça eserini, babası Memiş Efendi'nin *vaḥdet-i vücûd** inancına sahip olduğunu iddia eden bir şahsın mektubuna cevap ve reddiye olmak üzere kaleme

almıştır. Dört bölüm ve bir sonuç kısmından meydana gelen eserde firkaların ortaya çıkışı, bazı tasavvuf terimleri, eşyanın hakikati, muhkem-müteşâbih naslar, şer'î deliller ele alınmış ve vaḥdet-i vücûd inancının Ehl-i sünnet'te yeri olmadığı gösterilmeye çalışılmıştır. Eserin Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde beş nüshası bulunmaktadır (nr. 9893, 9896, 9898, 9926, 9938). 2. *İkâz'u'n-nâ'mîn ve tenbîhü'l-ğâfilîn*. Zikrin faziletine dair olan bu Arapça risâle birinci risâle ile birlikte ciltlenmiş halde bulunmaktadır.

BİBLİYORAFYA :

Osmanlı Müellifleri, I, 170-171; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 790; a.mlf., *Karaman Tarihi*, s. 332-333.

ALİ OSMAN KOÇKUZU

BAHÂEDDİN ERZİNCÂNİ

(bk. MUHAMMED BAHÂEDDİN ERZİNCÂNİ).

BAHÂEDDİN NAKŞİBEND

(بہا الدین نقشبند)

Hâce Muhammed b.
Muhammed el-Buhârî
(ö. 791/1389)

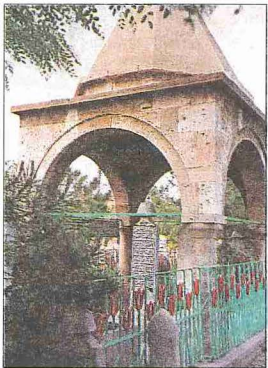
Nakşibendiyye tarikatının
kurucusu.

718'de (1318) Buhara yakınlarında daha sonra Kasrıârîfân adını alacak olan Kasrıhindûvân köyünde doğdu. Hz. Peygamber'in neslinden olduğunu, dedeleri arasında İmam Ca'fer es-Sâdık'ın da bulunduğunu ileri süren rivayetler ihtiyatla karşılanmalıdır (bk. Gulâm Server Lâhûrî, I, 545). Mürşidi Emîr Külâl'in Hüsey-nî bir seyyid olduğuna işaret eden eski kaynaklar ona böyle bir nesep atfetmemektedirler. Bu hususta Bahâeddin'in aile nesebiyle tarikat silsilesinin birbirine karıştırılmış olması mümkündür.

Bahâeddin üç günlük bebek iken o sırada doğduğu köyde bulunan dedesinin mürşidi Baba Muhammed Semmâsî tarafından mânevî evlât olarak kabul edildi. Semmâsî, beraberinde bulunan müridi Emîr Külâl'i Bahâeddin'in tasavvuf terbiyesi için görevlendirdi. Onun Semmâsî ve Emîr Külâl ile ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Muhtemelen evlenme çağına geldiğinde dedesinin kendisi için seçtiği gelin adayı ile evlenmesi hususunda görüşünü alması için huzuru-

na gönderdiği zamana kadar Semmâsî'yi görmemiştir (Câmî, s. 381).

Bahâeddin Nakşibend uzun yıllar Emîr Külâl'in yanında kaldı. Henüz kemale ulaşmadığı halde halinden memnun görünmesi üzerine mürşidi onu tekkeye abdest suyu taşımakla görevlendirdi (Mevlânâ Şehâbeddin, vr. 40^{a-b}, 49^a). Tarikat âdâb ve erkânını öğrendiği bu dönemde gördüğü bir rüya üzerine, kendisinin doğumundan yaklaşık bir asır önce (617/1220) vefat etmiş olan Abdülhâlik-ı Guddûvânî'nin ruhaniyetine intisap etti ve Üveysî lakabını aldı. Onun ayrıca uzun yıllar Hakîm et-Tirmizî'nin (ö. 320/932) ruhaniyetinden faydalanması da Üveysîliği ile ilgilidir (bk. ÜVEYSİLİK). Bir gün Buhara'da mezarları dolaşırken yakın zamanda vefat eden Semmâsî'den Guddûvânî'ye kadar ulaşan sûfilere mâna âleminde müşahede etti. Bu sırada Guddûvânî kendisine dinin emir ve yasaklarına uymasını, *ruhsat**lara ilgi göstermemesini, *azîmet**lere sadık kalmasını, Hz. Peygamber ve ashabının yolundan gitmesini tavsiye etmiştir. Bu olay Bahâeddin'in ruhî hayatında büyük bir değişiklik yaparak cehrî zikirden hafî zikre yönelmesine yol açtı. Bahâeddin'in bu olaydan sonra Emîr Külâl'in mürid halkasından ayrılarak kendisini yalnız hafî zikre vermeye başlaması dervişler arasında tartışmalara ve memnuniyetsizliklere sebep oldu. Fakat şeyhi Emîr Külâl'e gösterdiği saygıda bir değişiklik olmadı ve onun gittikçe artan iltifatını kazandı. Emîr Külâl de müridlerine Bahâeddin'e karşı olan bu tutumlarının yanlış olduğunu söyleyerek onu savundu. Emîr Külâl, doğduğu Suhârî köyünde yapılan bir camiye tuğla taşımakta olan Bahâeddin'i çağırarak sülûkünü tamamladığını, artık Türk ve Tacik bütün şeyhlerden faydalanabileceğini söyledi. Bundan sonra Hâce Bahâeddin şeyhinin bir diğer müridi Mevlânâ Ârif Dikgerânî'nin sohbetlerine katıldı. Daha sonra Yûsuf el-Hemedânî'nin neslinden Yeseviyye tarikatı mensubu iki Türk şeyh ile ilgi kurdu. Bunlardan Küsem Şeyh ile ilişkisi kısa sürdü; Halil Ata'nın yanında ise on iki yıl kaldı. İlgili kaynaklarda görülen bütün karışıklıklara rağmen Halil Ata'nın, 748 (1347) yılına kadar Çağatay Hanlığı'nda hüküm süren Kazan (Gazan) Han ile aynı kişi olabileceği ileri sürülmektedir (Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, s. 63). *Menâkıb-ı Emîr Külâl*'e göre Bahâeddin bu zalim hükümdar bir isyanla devrilinceye kadar onun yanında bulunmuştur. Bu ilişki tarikat ehlinin yöneti-

Bahâeddin Efendi'nin Hacıfettah Kabristanı'ndaki türbesi - Konya

cileri ikaz etmesi şeklinde yorumlanmış ise de (Togan, "Gazan-Han Halil ve Hoca Bahâeddin Nakşibend", *Necati Lugal Armağanı*, s. 775-784) söz konusu dönemi onun mânevî hayatı açısından bir duraklama devri olarak değerlendirmek daha doğru olur.

Uzun süren çok yönlü müridlik devresini tamamladıktan sonra doğum yeri Kasrîhindûvân'a dönerek müridlerini yetiştirmeye başlayan Bahâeddin daha sonra ikisi hac için olmak üzere üç defa Buhara'yı terketti. İkinci hac yolculuğunda üç gün kaldığı Herat'ta Zeyniyye tarikatının kurucusu Zeynüddin el-Hâfî'yi ziyaret etti. Bir müddet sonra Hükümdar Muizzüddin Hüseyin'in davetlisi olarak yine Herat'a bir defa daha giderek bu ziyaret esnasında tasavvuf anlayışını ve tarikatının esaslarını hükümdara anlattı (Câmî, s. 386).

3 Rebîülevvel 791 (2 Mart 1389) tarihinde doğduğu köyde vefat eden Bahâeddin cenaze merasiminde şu beytin okunmasını istemişti: "Büyük müflisleriz köyünde ey şâh / Cemâlinde kılınız şey'en lillâh". Kasrîrîfân daha sonraki yıllarda Bahâeddin (Buharalılar'ın telaffuzuna göre Baveddin) adını almış, Nakşibendiyye tarikatı kuruluşunu tamamlayıp yayıldıkça mezarın etrafında geniş bir külliye oluşmuştur. XIX. yüzyılın sonlarında bu külliyenin aylık kira gelirleri binlerce ruble tutuyordu (K. Bendrikov, s. 29). Buhara ile Bahâeddin Nakşibend arasında kurulan mânevî bağ o kadar kuvvetli olmuştur ki Buharalılar onu "Hâce-i belâ-gerdân" (belayı defeden hâce) diye anmışlar (Câmî, s. 385) ve şehrin mânevî koruyucusu saymışlardır. Bahâeddin'in mânevî varlığı Buhara'nın bütün Orta Asya müslümanları için bir ilim ve kutsiyet merkezi haline gelmesinde önemli bir faktör olmuştur.

Bahâeddin kurduğu tarikatın mensuplarınınca özellikle Türkiye'de Şâh-ı Nakşibend unvanıyla tanınır. Nakşibend unvanının taşıdığı mâna ve bu unvanın ona ne zaman ve nasıl verildiği konusunda ilk Nakşibendî kaynaklarında bilgi yoktur. Sonraları bu unvanın devamlı yapılan hafî zikrin kalpte bıraktığı "nakş" (iz) bir işaret olduğu söylenmiş ve bu yorum genel kabul görmüştür (el-Hânî, s. 9).

Bahâeddin Nakşibend'in tasavvufî görüşlerini ihtiva eden herhangi bir eseri bugüne ulaşmadığı için bu konuda ancak kendisi hakkında telif edilen eserlerde nakledilen menkıbelerden hareket-

le bazı sonuçlara ulaşmak mümkün olmaktadır.

Semâ ve halveti mânevî gelişme yolları olarak kabul etmemesi, onun tasavvuf terbiyesinde hafî zikre verdiği önemle yakından ilgilidir (Câmî, s. 386). Bir tarikat silsilesine bağlanmanın kendi başına bir şey ifade etmeyeceğini söyleyen Bahâeddin Nakşibend kerametlerin de fazla bir değer taşımadığı kanaatindeydi. Müridleri için belli bir giyim tarzından kaçınması, tekkede oturmayı sevmemesi, kısaca geleneksel süfliğin birçok yönünü kabul etmemesi, IV. (X.) yüzyılda Nîşâbur'da doğan Melâmetiyye hareketini hatırlatmaktadır. Nitekim Muhammed Pârsâ'ya göre Melâmetîler'i anlamak, Nakşibendîler'i anlamak için önemli bir adımdır (*Tevhîde Giriş*, s. 597). Bu da Bahâeddin'in sadece silsilesinde adı geçen şeyhlerin değil aynı zamanda Melâmetîler'in de vârisi olarak kabul edilmesini mümkün kılar.

Döneminin sūfîleri yanında müderrisler de kendisine saygı duymuş, o da devrinin âlimlerine hürmet etmiştir. Nitekim Mevlânâ Hamîdüddin'e tasavvufî görüşlerini arz ederek yanlışı varsa düzeltilmesini istemişti. Çünkü Bahâeddin'e göre, "Bilmiyorsanız zikir ehline sorunuz" (el-Enbiyâ 21/7) âyeti ilim adamlarına danışmayı emretmektedir (Câmî, s. 426).

Bahâeddin'e atfedilen birçok şiiir ve risâlenin ona ait olması imkânsız gibidir. Ancak eski Nakşibendî metinlerinde geçmeyip okunması da Nakşibendî âdâbının bir parçası olmamakla birlikte onun adını taşıyan *el-Evrâd'ül-Bahâ'î*ye kendisi tarafından telif edilmiş olabilir. Bahâeddin'in sözleri başkalarının telif ettiği eserler yoluyla günümüze intikal etmiştir. Bunların başlıcaları Fahreddin Ali Sâfî'nin *Reşehât*'ı, Abdurrahman-ı Câmî'nin *Nefehât*'ı, Selâhaddîn-i Buhârî'nin *Enîsü't-tâlibîn*'i ve en önemlisi Hâce Muhammed Pârsâ'nın *Risâle-i Kudsiyye*'sidir. Pârsâ (ö. 822/1419) Bu-

hara'nın önemli âlimlerinden biri olup Bahâeddin'in önde gelen halifelerindendir. Bahâeddin Nakşibend'in bir hac esnasında onu başhalife olarak tayin ettiği sanılmaktadır. Bazı rivayetlere göre Bahâeddin bu tayini ölüm yatağında iken de tekrarlamış, ancak damadı Hâce Alâeddin Attâr başhalife olarak ortaya çıkmıştır. Nakşibendî silsilesinin sürdürülmesini sağlaması bakımından en önemli halifesi Mevlânâ Yâkub Çerhî'dir (ö. 851/1448). Çerhî'nin yetiştirdiği Ubeydullah Ahrâr (ö. 895/1490), Nakşibendî tarikatının Orta Asya'da en önemli tarikat olmasını ve bütün İslâm dünyasına yayılmasını sağlamıştır.

Bahâeddin'in, mensup olduğu silsilenin herhangi bir parçası olarak görülmeyp merkez halka sayılmasının sebebi tesbit etmek zordur. Nakşibendî silsilesinin Bahâeddin'den önceki devirleri hakkında bilgi veren kaynaklara göre tarikat, Yûsuf el-Hemedânî zamanından Bahâeddin zamanına kadar, Hemedânî ve ardından gelenlerin taşıdığı "hâce" lakabına işaret olarak "tarîk-i hâcegân" diye anılmakta iken Bahâeddin'den itibaren "tarîk-i Nakşibendî" adıyla tanınmıştır (bk. Bağdâdî, s. 22). Öte yandan Bahâeddin'in ölümünden bir asırdan fazla bir zaman geçtikten sonra Abdurrahman-ı Câmî tarikatın usullerini anlatan risâlesine *Ser-rîşte-i Tarîk-i Hâcegân* (Kâbil 1343 hş.) adını vermiştir. Nakşibendiyye tarikatının başlangıcı, tarikatın prensiplerini "kelimât-ı kudsiyye" olarak bilinen Farsça sekiz terimle (bk. HÂCEGÂN) özetleyen ve kendisinden hâcegân silsilesinin ilk halkası olarak bahsedilen Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'ye kadar götürülebilir. Nitekim Bahâeddin'in Gucdüvânî'nin ruhaniyetine intisabı onun silsiledeki önemini ortaya koymaktadır. Bahâeddin'in, silsilenin daha önceki mensuplarınınca zaman zaman uygulanan hafî zikir üzerindeki ısrarı onun adını taşıyan tarikatın hüviyetini tayin edici bir rol oynamıştır. Daha sonra gelen İmâm-ı Rabbânî (ö. 1034/1624) ve Hâlid-i Bağdâdî (ö. 1242/1827) gibi Nakşibendî müceddidleri yeni ve müstakil tarikat kurucuları değil Nakşibendiyye tarikatının muhtelif kollarının kurucuları olarak görülürler. Bahâeddin'in mânevî gelişmesinde Yeseviyye vasıtasıyla Türk tesirinin de göz ardı edilmemesi lâzımdır. Nakşibendîlik Bahâeddin'in ölümünden üç nesil sonra Orta Asya Türk kavimleri arasında yayılmaya ve giderek evrensel bir çekicilik kazanmaya başlamıştır.

Bahâeddin Nakşibend adına yazılmış bir levha
(Mustafa İzzet'in ta'lik hattı, İÖ Ktp., İbnülemin, nr. 11)

Bahâeddin'e nisbet edilen bazı şiirlerle *Silkû'l-envâr, Hediyyetü's-sâlikîn ve tuhfetü't-tâlibîn* (*Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 173; *Keşfü'z-zunûn*, II, 2042), *Hayât-nâme, Delîlül-âşıkîn* (Hüseyin Vassâf, II, 8-18) gibi risâleler büyük bir ihtimalle ona ait değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Pârsâ, *Kudsiyye* (nşr. Muhammed Tâhîrî Irâkî), Tahran 1354/1975; a.e. (trc. Abdullah Salâhî-yi Uşşâkî), İstanbul 1323; a.mlf., *Tevhîde Giriş [Faslû'l-hitâb tercümesi]* (trc. Ali Hüsrevoğlu), İstanbul 1989, s. 597; Selahaddin el-Buhârî, *Ensû'l-tâlibîn*, Bodleian Library (Oxford), nr. Persian e 37; a.e., *Makâmât-ı Şâh-ı Nakşibend* (trc. Süleyman İzzî), İstanbul 1328; Câmî, *Nefehât*, s. 381, 384-388, 426; *Reşahât Tercümesi*, s. 78-84; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 418-428; a.mlf., *Ser-riste-i Tarîk-ı Hâcegân* (nşr. Abdülhay Habîbî), Kâbil 1343 hş.; Fahrreddin Ali Sâfi, *Reşahât*, Taşkent 1329, s. 54-58; Ebû'l-Hasan Muhammed Bâkır b. Muhammed Ali, *Mağâmât-ı Şâh-ı Nakşibend*, Buhara 1327; Muhammed er-Rehâvî, *el-Envârül-kudsiyye*, Kahire 1344, s. 126-142; Mevlâna Şehâbeddin, *Menâkıb-ı Emîr Kûlâl-ı Suhârî*, Zeytinöğlü Ktp. (Tavşanlı), nr. 169, vr. 40^a-49^a; *Keşfü'z-zunûn*, II, 2042; Zebîdî, *İşk*, s. 106; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, 1956; Gulâm Server Lâhûrî, *Hazînetü'l-aşfiyâ*, Bombay 1290, I, 545; Abdülmeccid el-Hânî, *el-Hadâ'îku'l-verdiyye*, Kahire 1308, s. 9; Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî, *Mecmû'atü'l-ahzâb*, İstanbul 1311, II, 2-14; Muhammed b. Süleyman el-Bağdâdî, *el-Hadîkatü'n-nediyye fî tarîkatî'n-Nakşibendiyye*, Bağdad, ts., s. 22; *Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 173; Seyyid Eminüddin, *Sûfiyâ-yı Nakşibend*, Lahor 1982, s. 136-143; K. Bendrikov, *Özerki po istorii narodnovo obrazovaniya v turkestane*, Moskva 1960, s. 29; V. A. Gordlevskii, "Bakhauddin Nakshbend Bukharskii", *Izbrannye Sochineniya*, III, Moskva 1962, s. 369-386; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar*, s. 93; Aziz Ahmad, *An Intellectual History of Islam in India*, Edinburgh 1969, s. 40; Zeki Velidî Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1970, s. 63; a.mlf., "Yeseviliğe Dair Bazı Yeni Malumat", *Fuat Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 523; a.mlf., "Gazan-Han Halil ve Hoca Bahaeddin Nakşibend", *Necati Lugal Armağanı*, Ankara 1968, s. 775-784; Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam*, s. 364, 365, 374; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, II, 8-18; Hamid Algar, "A Brief History of the Naqshbandi Order", *Naqshbandis: Cheminement et Situation actuelle d'un ordre mystique musulman* (nşr. M. Gabarieau — A. Popovic — T. Zarcone), İstanbul-Paris 1990, s. 3-44; a.mlf., "The Naqshbandî Order: a Preliminary Survey of its History and Significance", *St.I*, XLIV (1976), s. 123-152; a.mlf., "Baha ad-Din Naqshband and the Turkish Shaykhs", *Central Asian Journal* (1991); a.mlf., "Bahâ'-al-Din Naqşband", *Elr*, III, 433-435; Marîjan Molé, "Autour du Daré Mansour: l'apprentissage Mistique de Bahâ' al-Din Naqshband", *REI* (1959), s. 35-66; Tahsin Yazıcı, "Nakşibend", *İA*, IX, 52-54; *İBA*, I, 302-306.

HAMİD ALGAR

BAHÂEDDİN VELED

(ö. 628/1231)

Mevlânâ

Celâleddin-i Rûmî'nin babası,
mutasavvıf.

546'da (1151) Belh'te doğdu. Bahâeddin (Bahâ-i Veled) lakabı ve Sultânül-ulemâ unvanı ile şöhrat buldu. Kendi ifadesine ve Sipehsâlâr ile Eflâkî'ye göre "sultânül-ulemâ" unvanı ona rüyada Hz. Peygamber tarafından verilmiştir. Annesi Hârizmşahlar hânedanından birinin kızı olmalıdır. Eflâkî, Bahâeddin Veled'in annesinin bu sülâleden Sultan Alâeddin Muhammed Tekiş'in, "melîke-i cihân" diye nitelendirdiği kızlarından biri olduğunu söylüyorsa da bunu kronolojik olarak doğrulamak mümkün değildir. Çünkü Bahâeddin Veled'in doğduğu tarihte bu hükümdar henüz evlenmemiş, belki de daha doğmamıştı. Yine adı geçen müelliflerin ve bunlardan faydalanan diğer kaynakların rivayetlerine göre Bahâeddin Veled'in soyu Hz. Ebû Bekir'e ulaşır. *Menâkıbül-ârifîn*'deki konu ile ilgili diğer kayıtlar incelendiğinde bu akıbalığın anne tarafından olduğu anlaşılmaktadır.

Belh'e yerleşmiş sûfimeşrep bir bilginler ailesine mensup olan Bahâeddin Veled, üç yaşında iken babası Hüseyin el-Hatîbî'yi kaybetti. Ailesine dair birçok keramet ve menkıbeye ihtiva eden *Menâkıbül-ârifîn* ve *Risâle-i Sipehsâlâr* ile bunlara dayanan diğer kaynaklarda öğrenim durumu hakkında bilgi verilmediği gibi kiminle ve ne zaman evlendiğinden ve diğer hususlardan söz edilmemiştir. Bununla beraber kendi eseri *Ma'ârif*'ten ve adı geçen kaynaklardaki bazı kayıtlardan onun küçük yaştan itibaren ciddi bir öğrenim gördüğü, dinî ilimler, hikmet ve tasavvuf alanında seçkin bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır. Yine *Ma'ârif*'inden, 1199-1210 yılları arasında birkaç çocuğa sahip bulunduğu, bunların birine Hüseyin adını verdiği annesinin VII. (XIII.) yüzyılın başlarında hayatta olduğu, halk tarafından kendisine "Veled", annesine "Mâmî" (anne) denildiği, kötü huylu ve küfürbaz bir kadın olan annesinin ara sıra kendisini incittiği, çocukları ve annesi için çok zahmet çektiği, tasavvufa çok küçük yaşlarda ilgi duyup zikir ve riyâzetle meşgul olduğu, zikirden usandığı bir sabah Hârizm'e gidip orada İmâdüddin Tabîb adındaki bilginin tıp ilmi okumayı gön-

lünden geçirdiği, vâizliği meslek edindiği, hilâf* ilmi ve tefsir okuttuğu, derslerini Farsça olarak takrir ettiği, malî durumunun ev satın alacak ve kira ödeyebilecek derecede iyi olduğu öğrenilmektedir. Dünyanın mülk ve makamlarından tamamen uzaklaşmaya çalıştığı anlaşılan Bahâeddin Veled'in Necmeddin-i Kübrâ'nın müridi olduğu ve Ahmed el-Gazzâlî'den intikal eden tarikat hırkasını giydiği de rivayet edilir. Sipehsâlâr, onun beytûlmâlden aldığı maaşla geçimini temin ettiğini ve asla vakıf malına el sürmediğini; Eflâkî de Fatma Hatun adında bir kızı ile Alâeddin Muhammed ve Celâleddin Muhammed adında iki oğlu daha olduğunu, evli bulunan kızının Anadolu'ya hicretinden az önce genç yaşta öldüğünü söyler.

Ma'ârif adlı eserinden 1203-1210 yılları arasında Belh'te veya Vahş kasabasında oturduğu, yahut Belh'te ikamet edip bu kasabaya gidip geldiği ve her iki halde de Vahş emîri ile ilişki kurduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Mevlânâ'nın *Fihî mâ fih* adlı eserindeki bir hikâyede de Semerkant'ın Sultan Alâeddin Muhammed Tekiş tarafından zaptı sırasında Bahâeddin Veled'in orada bulunduğu bahsedilmektedir. *Ma'ârif* (I, 82) ile *Menâkıbül-ârifîn*'de (I, 11, 12) Bahâeddin Veled'in akıl ilimlere ve özellikle felsefeye karşı olduğu, ilmi zevklerini ve mânevî hâkimiyetini kiskanarak kendisine dil uzatan bilgin ve filozofları, özellikle bid'atçı saydığı ünlü kelâmcı Fahrreddin er-Râzî'yi, Hârizmşah Alâeddin Muhammed Tekiş'i, Belh ve Vahş kadılarını ve diğer zâhir ulemâsını sık sık minber ve kürsüden açıkça ve şiddetle eleştirdiği görülmektedir.

Eflâkî ve ondan faydalanan diğer tezkire müelliflerinin kaydettiklerine göre Bahâeddin Veled, Fahrreddin er-Râzî'nin kıskırtmalarına kapılan ve bu yüzden Bahâeddin'in kendisine karşı ayaklanacağını inanan Hârizmşah Alâeddin Muhammed Tekiş ile arası açılınca, Alâeddin hükümdar olduğu sürece Belh'e dönmeceğine yemin ederek ailesi, yakınları ve bazı müridleriyle birlikte Belh'ten ayrılmıştır. Eflâkî'nin bu konuda verdiği bilgiler oldukça çelişkilidir. Bir yerde Bahâeddin Veled'in Belh'ten ayrılmasına yol açan olayın 1208'de meydana geldiğini söylerken başka bir yerde 604'te (1207) doğduğunu söylediği Mevlânâ'nın Belh'ten ayrılıklarında beş yaşında olduğunu kaydeder. Bir başka yerde ise Mevlânâ'nın altı yaşında iken Belh'te olduğu-